

nienſis Plato dionem primo ſyracuſanum. Dione deide defuncto. Xenocratem. uſque adeo ſapietes uiri ad cœleſte iter tuto & placide peragedum, & ducem deum, & comitem hominem neceſſarium fore arbitrabantur. Horum ego ueſtigia ſuperne per cœli plagas impreſſa. & ſi minime ſequi poſſe confido. Hoc tamen unum mihi iam abunde uideor conſequutus, ut ad ſacræ philoſophiæ ſtudia exercendam uirtutem, ueritatem inueſtigandam optimi uiri commoda & iocunda ſocietate non careã. Reor enĩ Ioãnis caualcantis, & Marfilii ficini familiaritatẽ in earum numero, quas Paulo ante commemorauimus ponendã, ac ducedeo, qui nobis foeliciter hanc copulam inſtituit & conflauit, utrique noſtrum ad res agendas ad uitæ tranquillitatem, ad diuinorum indagacionem plurimum conducturam. Huius ſingularis beniuolentiæ monumenta poſteritati mādare alias quidẽ maiora conſtitui, & nunc opuſcula quædam a me nuper è græca lingua in latinã traducta, quæ ad noſtram illam platoniam ſectam, cuius ſacris initiatus es, collatura maxime uideãtur. Accipe igitur amice unice librum alcinoi platonici de huius ſectæ concluſionibus. Præterea librum de platonis definitionibus ab eius nepote ſpeuſippo compoſitum. Poſtremo Pꝑthagoræ, quẽ præcipue ſecutus eſt Plato, leges & ſymbola. His legendis ad arcana diuinæ philoſophiæ myſteria eruditus inania umbratilis huius uitæ ſomnia, quibus anxium uulguſ inhiat aſpernaberis, mentẽmque ad cœleſtia eriges, quorum contemplatione in præſenti uita tranquillitatem, in futura beatitudinem nanciſceris.

Alcinoi Platonici philoſophi liber, de doctrina Platonis.

Caput primum quid philoſophia, quale ingenium philoſophicũ.

Ræcipuarum Platonis inſtitutionum doctrina hæc traditur. philoſophia eſt appetitio ſapientiæ. Vel ſolutio animæ a corpore, & conuerſio quædam ad ea, quæ uera ſunt, atque diuina. Sapientia eſt diuinarum humanarumque rerum ſciẽtia. philoſophus autem eſt, qui a philoſophia cognomen accipit, quemadmodum a muſica muſicus. Et qui philoſophus futurus eſt, ab ipſa natura ſic inſtitutus eſſe debet, ut primo quidem ad omnia diſciplinæ genera facilis ac prõ-

ptus existat. Deinde ut non iis, quæ in fluxu uersantur, sed illis, quæ semper eodem modo consistunt mentem adhibeat. Tertio loco ut natura sit uerax ab omni mēdacio penitus alienus. præterea temperatum hunc quodammodo nasci oportet, easque animæ partes, quæ affectibus efferrī solent, domitas a natura suscipere. Quisquis enim ueritatis audus ad diuinorum contemplationē mentem cōuertit. uoluptates corporis parui pendit. Oportet præterea liberali animo philosophum esse. Etenim rerum uilium extimatio homini ueritatem rerum contemplaturo aduersa est. Huius insuper uoluntas iusticiam diliget, quippe cum ueritatis temperantiæ liberalitatis studiosus existat. Adde quod ingenii acuminē atque memoria illi opus est. Hæc nanque philosophum uirum perficiunt. Atqui eæ quidem naturæ dotes cum disciplina atque educatio decens adhibita est, perfectum uirtute uirum efficiunt. uerum si neglectæ sint, maximorum scelerum causæ sunt. Vtque has Plato cōmuniōri quodam nomine tēperatiæ fortitudinis & iusticiæ significare solet.

Caput secundum. philosophus contemplationē actioni præponit. Vm uero duæ sint uitæ, contemplatiua uidelicet, & actiua, & contemplatiuæ officium in ueritatis cognitione consistat, actiua autem in actione eorum, quæ ratio dicitur, honoranda quidem est uita contemplatiua. pedissequa uero necessariarumque rerum ministra uita illa, quæ in agendo uersatur. Quod autem ita sit, ex iis declarabitur. Contemplatio est operatio mentis diuinæ intelligentis, Actio uero operatio animæ rationalis per corpus expleta. Animus nanque diuinum intelligentiamque diuinam contemplanis quam optime affici dicitur. Atque hæc eius affectio sapiētia nuncupata est, quam quidem nihil aliud quam dei similitudinem appellari oportet. Quamobrem huiusmodi operatio præcipua ac ueneranda est, & maxime omnium expetenda, nec non hominis quam maxime propria, cui nulla obsistunt impedimenta, quo minus in nostra potestate consistat, atque etiam propositi finis nobis est causa. Actiua autem uita eiusque actio cum corporis ministerio plurimum utantur, impediuntur sæpe numero, & quæ contemplatiua uita speculatur ad officia morum transferre desiderant. Etenim studiosus disciplinæ uir tunc demum ad ciuiliū administrationem se confert, cum illa male a cæteris hominibus tractari senserit, ad minicula quædam quasi externa existimans militiam, legationes, executionesque iudiciorum, præcipua uero & maxima omnium agendorum officia, leges condere reipublice præscribere ordinem, disciplinam educandorum

DE DOCTRINA PLATONIS

dorum iuuenum instituere. Quapropter oportet philosophum nunquam ueritatis indagacionem obmittere, sed eam nutrire semper, & agere, humanas autē actiones tanquā inferiora quaedam nōn uquā attigere

Caput tertium philosophus uersatur in tribus, scilicet in contemplatione rerum, & in actione morali, & artificio differendi.

Tudium profecto philosophi in tribus potissimum Plato uersari uoluit. in rerum speculatione, in actione uirtutum, in sermonis cōsideratiōe. Vocaturq; rerū cognitio contēplatiua morū, studiū actiuū, sermōis cura dialectica. dialectica uero ī multas species distribuitur, ī diuisionem, definitionē, inductionē, ratiocinationem. hęc autē in demonstrationem, quę est ratiocinatio necessaria, & ī ostensionem, quę ratiocinatio probabilis appellatur, & in rhetoricum enthymema idest sententiam cautam, quę ratiocinatio imperfecta uocatur. ac denique in sophismata, quibus legitimus philosophus operam dabit, non quod ea ut pręcipua probet. uerum quod interdum necessaria fore censeat. Eius pręterea philosophię, quę in agendo uersatur, prima pars mores ipsius hominis curat. Altera domum gubernat, postrema tuetur rempa. & prima quidem moralis, secunda domestica, tertia ciuilis dicitur. atque eius philosophię, quę contemplationi studet, ps una immobilia, & diuina, primasque rerum causas iuestigat, quam theologiam uocamus. altera motus syderum suspicit, circuitusque & restitutiones cęlestiū, ac seriē mūdi, quę naturalis cognitio nūcupatur. Sequitur mathematica, quę geometriā & arithmeticā cōtinet. Cum uero philosophia in tres potissimum species distributa sit, contemplatiuam, actiuam, & dialecticā, de ipsa in primis dialectica tractandum est, quid Plato de illa sentiat, & primo quidem de iudiciario.

Caput quartum de iudiciario, & uiribus aię pertinētibus ad iudiciū.

Voniam est quiddam quod iudicat, quiddam quod iudicatur, necesse est aliquid etiam ex utrisque fieri, quod quidem iudicium uocare possumus proprie, itaque ipsum iudicium iudiciarium nominatur. cōmunius autem ipsū quoq; quod iudicat. iudicans pręterea duplex esse uidetur, unum a quo, alterum per quod iudicatur, illud intellectus noster, hoc organum naturale, idq; primo uera, secundo loco falsa diiudicat. neq; hoc aliud quicquam est, quā ratio naturalis. quod si liquidius etiam explicare uelimus iudex appellāndus erit philosophus, a quo res ipse diiudicantur. iudex item ratio, per quam uerum etiam iudicatur, quod quidem organum appellauimus

Marbōm gramata & uirtutibus ybunt

Duplex autem ratio est, una penitus incomprehensibilis ac uera, altera secundum rerum cognitionem in fallibilis. prima deo conuenit. homini nequaquam, secunda homini cōgruit. Sed hæc quoq; duplex est. una ad intelligibilia. altera ad sensibilia spectat. prima quidem scientia est, secunda uero opinio. & illa stabilitatem habet, quippe cum circa stabilia uersetur, hæc uerisimilitudinem & imaginationem, utpote quæ ad mutabilia tendat. Scientiæ uero circa intelligibilia, & opinionis circa sensibilia intellectio ac sensus principia sunt. Sensus profecto est passio animæ per corpus primo nuncians potentiam patientem, postquam uero in anima per organa sensuum species rerum secundum sensum impressa è adeo ut firma idelebilisque permaneat. huius itaque cōseruatio memoria nuncupatur. Opinio autem est memoriæ sensusque complexio. Quando enim sensibile quodam primo nobis occurrit, ab eoq; sensus in nobis efficitur, & a sensu memoria. Ac deinde rursus idē nobis obicitur, memoriā præcedentem cum sequente sensu componimus, & in iis iam dicimus Socrates. equus. ignis. cæteraque huiusmodi. Atque hæc opinio nuncupatur componentibus nobis præcedentem memoriā cum recente sensu. Et quotiens hæc quæ colligantur inuicem consonant, opinio uera existit, si dissonant, opinio falsa. Nam si quis dum Socratis speciem in memoria seruat, Platonem ipsum offendat, putetque se ob quandam similitudinem Socrati rursus occurrere, postmodum Platonis se uelut a Socrate hauriens memoriæ, Socratis ipsum adcomodet, opinio falsa resultat. Id autem in quo sensus atque memoria fiunt ceræ effigiei Plato comparat. At uero cum opinione concepta per sensum atque memoriā anima cogitatione refingens, ita in hæc respicit. uelut in illa, a quibus ista manarunt. picturam quandam, ac etiam phantasiā Plato nominat. Cogitationem uero uocat discursum & ratiocinium animi ipsius ad seipsum, sermonem autem effluxum a cogitatione per os una cum litterata uoce. Intellectio uero est operatio intellectus prima intelligibilia speculantis. Atque hæc quoq; duplex esse uidetur. Vna antequam anima descendat in corpus. nam tunc ipsa intelligibilia contuetur. Altera postquam in corpus hocmersa est. Ex iis itaque prima ipsa intellectio proprie dicta est, secunda uero pro intellectione iam naturalis intelligentia nuncupatur intellectio quædam in anima subiecta consistens. Quotiens ergo intellectiōnem scientiæ principium dicimus, non eam quam modo proposuimus intelligi uolumus. sed eā potius quæ animo a corpore soluto conuenit, quæ quidem ut diximus,

tunc

DE DOCTRINA PLATONIS

tunc intellectio, nunc naturalis intelligentia nuncupatur. Atque hanc ipsam Plato intelligentiam, cum scientiam simplicem, tum animæ alā, tum etiā reminiscētiā nominat. Ex iis denique simplicibus scientiis naturali scientiæ ratio natura inhærens animo conflata est. cum itaq; sit, & sciens, & opinans ratio, intellectioque, & sensus, necesse est & iis subiecta quædam existere, uelut intelligibilia atque sensibilia. & quoniam intelligibilium quædam prima sūt, ut ideæ, quædam secunda, ut inhærentes materiæ species, quæ ab illa separari nequeunt, intellectio quoque duplex erit. primorum una, altera secundorum. Rursusque in ipsis etiam sensibilibus quædam prima sunt, ceu qualitates, ut color, albedo. alia secundum accidens, ut album, coloratum. post hæc quod ex his cōcretum, ut ignis eodēque modo sensus primus primorum est, secundorum uero secundus. prima intelligibilia intellectio iudicat non sine scientifica ratione per comprehensionem quandam atque discursum. Secūda uero scientifica ratio non sine ratione opinatiua. Concretum autem opinatiua ratio non sine sensu cū que intelligibilis mundus primum intelligibile sit, sensibilis uero concretum quoddam illud intellectio cū ratione. i. non sine ratione iudicat, hunc opinatiua ratio non sine sensu. & cum contemplatio sit, nec non & actio recta ratio, haud eodem modo discernit, quæ cōtemplationi, & quæ actioni subiiciuntur. Cæterum in contemplatione quid uerum, quid falsum considerat, in actione quid proprium, quid alienum, quid agendum quid non. Ex eo enim, quod naturalem pulchri & boni habemus intelligentiam. ratione utentes referentēsq; ad naturales intelligentias ueluti ad præfinitas normas, bone, an mala sint singula diiudicamus.

Caput quintum. elementum, & officia dialecticæ.

Dialecticæ facultatis elemētum primum Plato esse uult in primis rei cuiusq; essentiā considerare, postea quæ contingūt aduertere. Quid autem unūquodq; sit considerat, uel ex superioribus diuidēdo, atq; definiēdo. uel ordine conuerso composita resoluendo. At contingētia, & essentiis adiacētia uel ex iis, quæ continentur per inductionem, uel ex iis quæ continent per ratiocinationem, ut merito dialecticæ membra sint, diuisio, definitio, resolutio, iductio, ratiocinatio. Diuisionum præterea quædam est generis in species distributio, quædam totius in partes, utpote cum animam in partem rationalem, & ratione carentem diuidimus, atq; hanc in appetendi & irascendi uim distribuimus. Est in super uocis insignificata diuisio, quoti

ens nomen idem res plures significat. Accedit quoque accidentium in subiecta diuisio. ueluti cum dicimus bonorum quaedam circa animam, alia circa corpus, nonnulla circa res externas. Nec deest in accidentia subiectorum partitio. Ceu cum dicimus hominum quosdam bonos, nonnullos malos, medios alios. Diuisio igitur generis in species primo utendum est, quotiens quid unumquodque sit dignoscere uolumus. Id autem absque definitione fieri nequit. definitioque ex diuisione hoc pacto conficitur. Rei definiendae genus capere in primis oportet, ueluti genus hominis, animal. id deinceps secundum proximas differentias partiri, usque ad species descendendo. ut in ipsum rationale, & irrationale, mortale, & immortale. Quapropter si proximae differentiae generi adiciantur, hominis definitio constituetur. Resolutionis tres sunt species, Vna est a sensibilibus adscensus ad intelligibilia prima. Altera accessus per demonstrata & subdemonstrata ad indemonstrabiles, & sine medio propositiones. Postrema ex suppositione ad principia, quae minime supponuntur. Et prima quidem huiusmodi est. ac si a pulchritudine corporum ad animi pulchritudinem transcendamus, ab hac ad officiorum pulchritudinem, ab ea deinde ad pulchritudinem, quae in legibus inest, demum ad ipsum pulchritudinis fontem. ut per hunc modum gradatim adscendentes ipsum per se pulchrum intueamur. Secunda resolutionis species ita fit. Supponendum est id, quod quaeritur, & quae supra sunt consideranda, eaque demonstranda a posterioribus ad superiora progrediendo, donec ad primum & plane concessum perueniamus, a quo rursus incipientes ad quaesitum compositionis modo regrediamur. Ceu si quis quaerens, an immortalis sit animus, id ipsum primo supponat inquirens, utrum semper mobilis, atque id inde demonstret, quaerens ulterius utrum, quod semper mouetur. per se moueatur, idque rursus ostendat considerans. num quod per se ipsum mouetur, motus principium sit, rursusque demonstret inquirens denique utrum principium ingenitum sit, quod quidem ut per spicuum, a cunctis admittitur. Ingenitum quippe incorruptibile est. a quo ueluti a manifesto demonstrationem eiuscemodi colligat principium, ingenitum & incorruptibile principium motus, quod per se mobile, per se mobile animus. Incorruptibilis ergo, & ingenitus animus.

Resolutio ex suppositione huiusmodi est. quisquis aliquid inuestigat, illud primo supponat, deinde quid ex supposito sequatur aduertat. post hac si oportuerit suppositionis rationem reddere, aliam suppositionem adsumens quaerat, utrum quod prius suppositum fuerat, rursus ad secundam

DE PHANTASIA ETINTELLECTV

ad secundam suppositionem sequatur. Idemq; semper obseruet, donec ad principiū, quod non supponatur, adscendat. Inductio autem est omnis per rationes processus, qui uel a simili transit in simile, uel a singulis i cōmunia. Atq; hæc argumentatio ad excitandas naturales intelligentias summo opere confert.

Caput.vi.Species præpositionis,&argumentationis.

Rationis eius, quã propositionem uocamus, species duæ sūt, affirmatio, & negatio. Affirmatio hæc est. Socrates uadit. Negatio hæc. Socrates non uadit. Ex affirmationibus aut & negationibus, quædam uniuersalis est, quædam particularis. Particularis affirmatiua hæc, Quædam uoluptas bonum. Negatiua. quædam uoluptas non bonum. Vniuersalis affirmatiua, omne turpe malū. Negatiua uniuersalis, nullum turpe bonum. Ex propositionibus quædam prædicatiuæ sūt, quædam suppositiuæ, prædicatiuæ, quæ simplices, ut omne iustū, bonum. Suppositiuæ, quæ cōsequentiam uel repugnantiam inferunt. Vtitur autem ratiocinationibus plato tum redarguēdo, tum etiam demonstrando, redarguens per quæstionem, quæ falsa sunt, demonstrans p doctrinam, quæ uera. Ratiocinatio est oratio quædam, in qua quibusdam positis, ex necessitate conclusio sequitur. Ratiocinationum quædam prædicatiuæ sunt, non nullæ suppositiuæ. Reliquæ ex iis utrisq; cōmixtæ. prædicatiuæ, quarum tam assumptiones, q̄ conclusiones simplices propositiones sunt. Suppositiuæ, quæ ex suppositiuis propositionibus fiūt. mixtæ, quæ ex utrisq;. Vtitur autem plato demonstratiuis argumentationibus in dialogis, qui ad expositionem pertinet. probabilibus uero & apparentibus aduersus sophistas, atq; iuuenes. contentiosis aduersus illos, qui proprie litigiosi uocantur, ut ad Euthydemum & hippiam. Cum uero prædicatiuæ figuræ tres sint, prima est in qua cōmunis terminus ad hoc prædicatum, ad illud subiectum est. secunda in qua cōmunis terminus de utrisq; prædicatur. tertia i qua communis terminus utrisq; subiicitur. Terminos dico partes propositionum, ut homo est animal, hominem & animal terminos appellamus. Et secundum primam figuram ut plurimum Plato disputat, nec non secundum figuram secundam, ac tertiam. Atqui admodum primæ sic in alcibiade argumentatur. Iusta pulchra sunt, pulchra bona. Iusta ergo sunt bona ad modū secundæ. sic in parmenide. Quod ptes nullas habet. nec rectū est, nec rotundū. At

T

DE PHANTASIA ET INTELLECTU

suam habeant, placetq; illi positione quadam constare nominum rectitudinem, neq; tamen id temere, & ut fors obtulit, uerum positione ipsam rerum naturam secutam fuisse censet, neq; aliud esse nominum rectitudinem, q̄ impositionem rei ipsius naturæ consonam. Neq; enim quamlibet impositionem nominis ad rectitudinem sufficientem esse, neque rursus naturam, ac primam uocis emissionem, sed quod ex utrisq; compositum. ut omnis nominis rectitudo sit secundum impositionem rerum naturæ conuenientem. Nō enim si quodlibet nomen temere cuiuslibet adhibeatur. rectum significat, ueluti si equus homini nomen iposuerimus. Et enim loqui una quædam operationum est. Quamobrem non quomodo cūq; quis loquatur, recte loquitur, uerū si ita loquatur ut rerum ipsarum natura requirit. Quoniā uero ipsius locutionis pars quædam nominatio est, ut orationis pars nomen, recte uel nō recte nominare, haud sane perquamlibet positionem fieret, sed per naturalē nominis ad rem ipsam cognationem. Isq; rectus erit nominum conditor, qui per nomen rei naturam significabit. Nam rei organum nomen est. non quodcūq; fors obtulit, sed quod naturæ congruum. Ac per istud uicissim nobis res indicamus, naturamq; discernimus. Quo fit, ut nomen sit instrumentum quoddam indicans, atque distribuens uniuscuiusq; substantiam, quemadmodum telam textoris pecten. Ad dialecticum igitur hoc etiam pertinebit nominibus recte uti, ut pecten textor utitur. proprium illius opus agnoscens, cum illum faber effecerit. haud secus dialecticus nomine, quod nominum conditor effinxit, ut decet utetur. Enim uero temonem cōstituere fabri, uti autem recte gubernatoris officium. Eodem pacto ipse quoq; nominum institutor recte nomina statuet. si tāquam præsentē dialectico instituerit, quippe cū dialecticus naturæ eorum, quæ sub nominibus latent intelligat. Atque hæc de dialectica dicta sufficiant.

Caput. vii. Distinctio scientiæ speculatiuæ.

Einceps de speculatiua philosophia dicendū. Huius mēbra dicimus theologiam, physicen, mathematicam. Theologi finis supernarum causarum cognitio. physici quæ sit mūdi natura perdiscere, quale animal homo, quam sit prouinciam in mundo sortitus, utrum deus prouideat omnibus, & nū cæteri huic subiecti ministri, atq; etiam quomodo ad deos sese homines habeant. Mathematici finis planā, & in tres porrectā dimēsiōes naturā cognoscere, motūq; ac cælestiū progressus suspicere. Atq; ita ī sūma q̄dā mathematici speculatio

diuinorum, cogitationem mathematicorum . fidem præterea & coniecturam imaginationemq; imaginibus, idolisq; attribuit. Quoniam uero dialectica efficacior est, quam mathematica, ex eo quod circa diuina æternaque uersatur, iccirco mathematicis uniuersis præponitur uelut arx quædam, & custodia reliquorum.

Caput. viii. De materia prima.

Post hæc de principiis, & iis, quæ ad theologiam spectant, breuiter differamus, a prioribusq; ordiamur descendentes inde ad ipsius mundi generationem, ac demum usq; ad hominum generationem. In primis igitur de materia tractandum est. Hanc sane effigiem omnium receptaculum, nutricem, matrè, locum, subiectumq; nominat, eamq; asserit sine sensu tangi, & adulterina ratiocinatione comprehendendi. Materiam proprium esse uult omnes generationes suscipere, ac nutricis instar eas fouere. omnes item formas capere, cum ipsa suapte natura omnis formæ qualitatis & speciei sit expers. Cõsperfam præterea illam, & figuratam formis uelut effigiem asserit, nullius per se figuræ qualitatisue participem. Neq; uero subiectum esset ad uarias formarum impressiones cõmode præparatum, nisi qualitate omni quam suscepturum est, penitus careat. Videmus enim eos, qui unguenta ex oleo odore suaui conficere student, oleum nullo profus odore infectum quærere, eosq; qui formas impressuri sunt uel ceræ, uel luto, primum materiam ipsam polire penitus, atque lenire, donec figuræ pristinae deleantur. Conuenit namq; uniuersali materiam, si modo formas omnes susceptura sit, nullam illarum habere naturam, sed abq; qualitate omni atq; specie subiici speciebus, Et cum huiusmodi sit, neq; corpus erit, neq; etiam incorporea, sed potentia corpus, quem admodum æs potentia statua, quoniam specie suscipiens, statua fiet.

Caput. viiiii. De ideis, & de causa efficiente.

Vm uero materia principii cuiusdam rationem habeat, alia quoq; principia Plato præter materiam introducit, principium uidelicet exemplare, ad quod ideæ ipsæ reducuntur, & principium paternum, quod ad deum rerum omnium causam pertinet. Est autem idea ad deum quidem intellectio dei. Ad mundum uero sensibilem exemplar, ad se ipsam essentia. Quicquid enim intelligentia fit, ad aliquid referri necesse est. quod quidem operis exemplar erit. quemadmodum si aliquid ab aliquo fiat, ut a me mei ipsius imago, Et si

exemplar haud omnino sit ab agēte seorsum, ut quisq; artifex in se ipso artificiorum exempla concipiens, horum deinde formas in materiam explicat. Definiūt autem Ideam exemplar aeternum eorum, quæ secundum naturam fiunt. nam pluribus ex iis, qui platonem secuti sunt, minime placuit artificiorum ideā existere. ut clypei atq; lyræ. neq; rursus eorum, quæ præter naturam, ut febris ac bilis intemperatæ. neq; particulare, ceu Socratis & Platonis, neq; etiam alicuius eorum, quæ imperfecta sunt, ueluti sordium, atq; festucæ. neq; relationū, ut maioris & excedentis. esse nāq; ideas intellectiones dei æternas ac seipsis perfectas. Quod uero sint ideæ, sic probant. Siue intellectus deus ipse sit, siue intellectuale quiddā, notiones illi adsunt æternæ atq; immobiles. Quod si hoc ita se habet, ideæ sunt. & enim si mensura per se ipsam materia caret, ab aliquo superiori, & a materia penitus absoluto mensuras suscipiat necesse est. Verum quidem est antecedens. uerum igitur consequens, & si hoc, ideæ sūt mensuræ quædam sine materiæ mixtione existētes. Accedit q̄ si mundus non temerario quodam casu talis est, non solum ex aliquo. uerum etiam ab aliquo factus est, neq; id solum, sed ad aliquid etiā fabricatus. Id uero, ad quod effectus est, quid nam aliud præter ideam existit: Quo sequitur, ut ideæ ipsæ sint. Item si intellectus a uera opinione differt, intelligibile quoque ab opinabili discrepabit. Hoc si uerum est, extabunt intelligibilia ab opinabilibus differentia, ut sint prima quoq; intelligibilia, quæ admodum & sensibilia prima. ex quo ideæ esse concluditur.

Caput. x. Quomodo describatur Deus, & quibus rationibus iuestigetur.

Einceps de tertio principio dicendum est, quod pene ineffabile plato autumat. Ipsum tamen hoc modo conemur ostendere. Si intelligibilia sunt, eaq; nec sensibilia, neq; cū illis coherentia, sed intelligibilibus primis extant prima intelligibilia simplicia, quæ admodum sensibilia prima. Antecedens uerum. uerū ergo, quod sequitur. homines sane utpote perturbatione sensuum occupati, quotiens intelligibile quiddam contemplari statuunt, in phantasiam mox alicuius sensibilis recidunt, adeo ut sæpenumero ei, quod intelligendum est, uel magnitudinem, uel figuram applicent, uel colorem. quo fit ut illud sincere intelligere nequeant. Dii autem sine corporalium mixtione purissimum atque sincere intelligunt. Quoniam uero intellectus anima melior est. intellectu autem eo, qui in potentia melior. intellectus ille, qui actu semper omnia que simul intelligit, hoc denique pulchrius quod

140

DE PHANTASIA ET INTELLECTU

quod eius est causa, quodque omnibus superextat, is utique deus ipse primus existit, isque causa est, ut mundi mens semper agat, inquam immobilis ipse semper haud secus, quam in oculum obiectum sol agit, Atque ea ratione mouet, qua id, quod appetitur immobile ipsum appetentem agitat. hoc inquam pacto mens ipsa suprema totius caeli mentem ducit. Et cum primus hic intellectus pulcherrimus sit, pulcherrimum quoque intelligibile illi subiici necesse est. Nihil autem ipso pulchrius se ipsum igitur ac notiones suas semper intelligit. Atque haec eius operatio idea est. Quin etiam deus ipse supremus, aeternus, ineffabilis, seipso perfectus. Nullius e genus semperque & undique absolute perfectus. Diuinitas essentiae ratio. Veritas harmonia. bonum existit. Neque uero haec ita dinumero, ut ab inuicem ipsa secernam, imo ut unum potius cuncta contemplan. Bonum profecto ob eam causam dicitur, quod omnia pro capacitate cuiusque beneficiis replet, omniumque bonorum causa est. pulchrum uero ex eo quod ipsum natura plenitudo ipsa & harmonia omnis existit. Veritas item ob id uocatur, quoniam omnis ueritatis ita principium est, ut sol quoque luminis uniuersi est & pater, quia omnium causa, caeli quoque totius mentem, & mundi animam ad sui ipsius exemplar exornat. Nam suae uoluntatis munere omnia seipso compleuit, mundi animam excitans & ad se conuertens. Quippe cum mentis eius causa sit. Atqui mens ista beneficio patris ornata naturam omnem huius mundi perornat. Ineffabilis praeterea & sola mente percipiendus deus ideo dicitur, quia nec genus circa illum, neque species, neque differentia ulla, neque accidit illi quicquam. nam nec malum, nefas enim dictu id esset. Neque etiam bonum siquidem participatione cuiusque bonitatis praesertim talis existeret. Neque differentia illi accidit ulla. Non enim id secundum ipsius notionem fieri potest. Neque qualitas non enim qualis effectus est. neque tamen informis. non enim qualitate ulla ad se pertinente priuatus est, nec est pars cuiusquam. nec totum, ut partibus constitutum. neque idem est cuique, nec alterum. quippe nihil illi contingit, quo ab aliis secerni queat, neque mouet neque mouetur. Vnde, prima huius intelligentia est secundum horum omnium ablationem, quemadmodum punctum quoque cogitamus secundum ablationem. primo superficiem. deinde lineam. postremo punctum considerantes. Secunda eius intelligentia est secundum proportionis rationem hoc pacto. Quam rationem sol habet ad uisum & ad ea quae uidentur non existens ipse uisus praebes uero huic quod ut uideat, his aut ut uideantur eandem profecto rationem habet intellectus primus ad intelligentiam quam animae

in est, & illa quæ intelliguntur, neq; enim ipse idem quod intelligētia est porrigit tamen intelligendi uigorem animæ quidem ut itelligat, intelligibilibus autē ut intelligantur ueritatē que illis inest illuminans. Tertius intelligendi modus huiusmodi est. Aduertens quispiā pulchritudinem quæ corporibus adest, ad animi pulchritudinē sese confert, deinde ad eam, quæ in officiis ac legibus, postremo ad ipsū pulchritudinis fontem, supra quem ipsum bonū amandum & expetendum intelligit, uelut splendorem in animam, quæ illuc euolauit subito refulgentē. Huiusmodi uero lumen deum ipsum esse ob excellentiā recognoscit. Eum que in primis sine magnitudine quantitatis agnoscit. Nam pars atq; id, ex quo aliquid constituitur illud, semper cuius pars est antecedit. planū nāq; prius est, q̄ corpus, & linea priusq̄ planū. Cū uero partes nullas habeat, neque secundum locum, neque secundum alterationem mouebitur. Et n. si mutationē patitur, uel a se ipso, uel ab alio quodā pmutari necesse est. Si ab alio, illud utiq; ualidius erit. Sin a se ipso, aut in deterius, aut in melius transmigrabit. Verū utraq; in possibilia sunt. Quibus omnibus pspicuum est ipsum incorporalē esse. Verū tamen ex iis, q̄ adiciētur, idem quoq; patebit. Si corpus deus esset, ex materia, specieq; constaret, ex eo q̄ omne corpus compositū quoddā est ex materia simul, & specie quod quidē idea; simile redditur, dum illis ineffabili quadam ratione participat. Absurdū autē est deū ex materia specieq; constitui. Neque enim simplex, neq; principium esset. Quāobrem incorporeus deus est, præterea si corpus est, ex materia constat. Ideoq; uel ignis est, uel aer, uel terra, uel aqua, aut aliquid ex iis conflātū. At quomodocūque se habeat principium minime erit, eritque materia ipsa posterior, si quidē ex materia conficiatur. Quæ quoniā nepharia sunt, incorporeū esse deum necesse est. Etenim si corpus est, corrumpi potest, genitūsq; est, & trāsmutationi subiectus. Atqui hoc nihil in deum cadit.

Caput xi. qualitates sunt incorporeæ.

Valitates in super in hunc modū incorporeas esse monstrabimus. Omne corpus subiectū est, qualitas uero minime subiectum, sed accidens, non ergo corpus est qualitas. Nullum corpus in subiecto, omnis qualitas in subiecto. non ergo corpus est qualitas. Item qualitas contraria qualitati, nullum uero corpus, qua corpus contrarium corpori, non ergo corpora sunt qualitates. Quinetiam rationi maxime consentaneum est, ut quē admodū materia qualitatis ē expers, ita & qualitas materiæ expers sit. Et si materia careat, corpus esse non poterit

terit. Enimvero si corpora qualitates sunt, duo ac tria corpora eundé in locū concurrent, quod a ratione procul aberrat. Quod si qualitates incorporeæ sūt, opifex quoq; illarū incorporeus est, præterea agentia nulla esse præter incorporalia possunt, siquidē corpora passibilia sunt atq; fluentia, neque semper eodé se modo habentia, neq; i eodé statu perseverantia, & in quibus aliquid efficere alicui forsitan uidebuntur, multo magis illic pati reperientur. Vnde quēadmodū est aliquid quod omnino patitur, ita necesse est aliquid, quod omnino agat existere. Id uero nihil esse aliud q̄ incorporeum inueniemus. Sermo itaq; de rerum principiis qui theologicus appellatur, hic iam finem suum accipiat. Nam deinceps in eam disputationem quæ physica nūcupatur, descendendū eē uidetur.

Caput. xii. De causis & generatione & elementis, & ordine mundi.

Corporeum omnium quæ secundū naturam distincta inuicē efficiuntur præfinita quædam exemplaria ideas esse oportet, ad easq; sciētias & definitiōes referri. Nā præter singulos hoīes, hominem ipsum intelligere decet, & præter equos singulos, ipsum equū ac generatim præter animalia cuncta immortale animal & ingenitum, quēadmodū ab uno sigillo plurimæ exprimuntur imagines, & unius hominis imagines multæ, quibus omnibus idea ipsa causa est, ut huiusmodi sint cuiusmodi & ipsa est. Quapropter mundū hunc uniuersum pulcherrimū opificium dei necesse est ab ipso deo ita fabricatū fuisse, ut, ad ideam quādam mundi huius exemplar in ipsa fabricatione respexerit, dum mira quadam prouidentia atq; optima norma, hoc est propria bonitate ad huius machinæ constructionē sese deus accingeret. Ex tota ergo ipsum materia genuit, quam quidem sine ordine ullo ante cæli generationē tumultuantem deus ex confusione deformi in pulchrū ordinem reuocauit, numerisq; decentibus & figuris eius partes undiq; decorauit, ut ea mundus sit proportione contextus, quam etiā nunc ignis atque terra ad aerem & aquam seruant. hōrū tunc uestigia solum absque ratione atq; mensura in ipso elementorum receptaculo cōfuso iacebāt, quatiēbantque materiam, & a materia uicissim quatiēbantur. Ex integris enim quatuor elementis eum compegit, ex toto scilicet igni aerēq; & aqua, simul ac terra, nullam alicuius partem potentiām ue reliquens. præcidebat enim quod corporeus futurus esset, tactuq; ac uisu percipiendus. Absque uero ignis & terræ præsentia nihil tangendi uidendique sensum mouere potest. Quamobrem secundum congruam rationem ex igne ipsum terrāq; cōstruxit, quoniam uero uinculo quodā utrorūq;

medio ad extrema uincienda opus erat. diuinum autem uinculum est, quod secundū proportionem fit, quod & seipsum & ea quæ uinciuntur unum efficit, planusq; mundus nequaquā futurus erat, alioquin unicū mediū suffecisset, sphaericus autē esse debebat, ideoq; geminis illi mediis opuserat, ob hanc causam in quā inter ignem, ac terram, aer & aqua secundum proportionis consonantiam interiecta sunt. ut quēadmodum se habet ignis ad aerem, sic aer ad aquam, utq; aer ad aquam, sic & aqua ad terram. Ac rursus ut terra ad aquam, sic aqua ad aerem, utq; aqua ad aerē, sic aer ad ignem. Ex eo in super q; nihil extra mundū reliquit, unicum, illum fecit, & ideā suae, quæ unica est. numero quoque parem. In quē præterea nec morbus unq; neq; senectus incurreret, quippe cū nihil extra super sit, quod uim inferat. Verū se ipso sufficiens nulliūsq; indigus atq; incolumis perseueraret. Figurāq; illi dedit sphaericam, utpote omnium pulcherrimā figurarum, capacissimamq; & ad motum facillimam. Et quoniā nec auditu nec uisu neq; cæteris sensibus indigebat, ideo sensuū instrumenta ad obsequium sentiendi nulla prorsus adiecit. Cæteras itē motus species procul esse iussit, solumq; circuitū concessit illi tanq; metis & sapientiæ proprium.

Caput xiiii. De cōueniētia figurarum cum elementis mūdi atq; mūdo.

T cum duo sint, ex quibus constructus est mundus, corpus sci licet atque anima, quorum illud uisibile corruptioniq; obnoxium, hæc inuisibilis atq; intangibilis utriusq; uis constitutioq; differens extitit. Corpus siquidem mundi, ex igni terra aqua & aere cōcompactum est. Quatuor enim hæc artifex ipse mundi comprehendens, nullum prius elementorum ordinem obseruantia figurauit ea pyramide atq; cubo, & octaedro. id est figura octo facierum, atq; icosaedro. id est figura facierum uiginti. Cunctis autem impressit duodecaedrum. id est figuram facierū. xii. Quatenus ergo materia pyramidē figuram induit, ignis emicuit. Ea quippe figura tenuis & ad icisionem præ cæteris apta, ex paucioribusq; triangulis constituta, ideoq; omnium figurarum leuissima. Quatenus autem octaedrum, aeris subinduit qualitatem. At uero cum primum icosaedram figuram cepit, aquæ naturā sortita est. figurā deniq; cubicam terræ largitus est, solidissimæ quidem atq; elementorum omnium stabilissimæ. figura deniq; duodecaedra ad uniuersi fabricam usus est. his omnibus antiquior natura plano. Plana enim solida præcedunt. planæ uero naturæ duæ quædam origine rectis angulis figuræ sunt scalinus & isocles. Et scalinus quidem est triangulus unum rectum

rectum angulum habens, alterum duarum tertiarum, alium unius tertiae. Scalini ergo triangulus pyramidis, & octaedri, atque Icofaedri elementum fit. Cum pyramis ex triangulis quatuor æquilateris constituatur, quorum quilibet in sex triangulos scalinos distribuitur. Octaedra uero figura ex octo similibus, quorum quisque in sex triangulos scalinos diuiditur. Icofaedra figura ex uiginti similiter. Isoceles autem triangulus figuræ cubicæ elementum est. Nam quatuor isoscheles trianguli cõcurrentes quadrangulũ complent. Ex huiusmodi aut quadrangulis sex cubus conficitur. Duodecaedram uero figuram ad uniuersi constructionẽ ipse deus assumpsit, unde & animalium formæ duodecim in zodiaco circulo cõspiciuntur, quorum quodlibet in partes triginta secatur. Similiter quoque in ipsa duodecaedra figura inueniri licet pentagones duodecim in trigulos quibusque; ita, ut unusquisque per sex triangulos diuisos existat. & in omni duodecaedro treceti sexaginta trianguli reperiuntur, quot etiam in zodiaco portiones existunt. his ab ipso deo formata materia agitari cœpit, primo quod uestigiis absque ordine, deinde à deo in ordinẽ redacta est, singulis secundum proportionẽ inuicem temperatis. neque tamen loco discreta hæc permanent, indefinẽtemque concussionem & ipsa habent, & in materiam inueniunt, A circumferentia enim mundi constructa seruantur, atque inuicem alternis pulsibus coagitata feruntur, tenuia quidem in prouiciam solidorum. Quædã causa nihil omnino uacuum restat et in æqualitas iugiter perseuerans pulsationis causam præbet. Abiis enim materia, & ista uicissim à materia quæritur.

Caput. xiiii. De aia mundi, & sphaeris, atque stellis.

X corporibus itaque animæ uires inuestigare cõcessit. Nam cum res singulas anima discernamus, rerum omnium principia merito huic indidit, ut quicquid unquam occurreret, ex cognatione quadam recognoscentes rebus consonam illius essentiam adhiberemus. Ergo cum diceret esse intelligibilem quadam, indiuisibilemque substantiam, alteram quoque circa corpora dispersam tradidit, inueniens animam per intelligentiam utramque substantiam percipere posse. Et quia in rebus iis, quæ ad intelligentiam attinent, & in iis etiam, quæ ad sensum ipsum idem, atque ipsum alterum esse cognouit, ex iis omnibus animam iure constituit. Aut enim simili simile (ut pythagoreis placet) agnoscitur, aut quemadmodum heraclito physico dissimile semper dissimili. Cum uero mundum Plato genitum inquit, haud quaquam sic eum sensisse credendum est, ut aliquod olim tempus ante mundum præcesserit. uerum quia semper in generatione perdurat, indicatque substantiæ suæ causam præstantiorem.

anul non

Animam præterea mūdi, quæ semp extitit, haud efficit deus, sed ornat.
 eaq; ratione illam facere non unq̄ asseritur, q̄ excitat eam, & ad se ipsum
 eius mentem uelut ex profundo quodam sōno conuertit, ut ad ea, quæ
 intelliguntur a deo respiciens, diuinaſq; notiones affectans, species inde
 formāſq; recipiat. perſpicuum est præterea, q̄ mundus anima, simul &
 mente ab ipſo deo donatus est. Nam cum optimū opus fore id uellet, me-
 rito & animatum mūdum, & intellectualem effecit. Et enim opificium
 uiuens non uiuente omnino præſtantius est, & mētis compos eo, quod
 mentis est expers. Nec forte ſine anima accedere mundo mens poterat.
 Cūmq; anima a mundi medio ad extrema uſq; ſe funderet, mundi cor-
 pus totum circulo complexa eſt, uniuerſum quippe circūtegens ſingu-
 lis eius cōmunicata particulis, eōq; pacto inſolubili cōnectit uinculo,
 in cōlūmēq; conſeruat. Atq; ea uiſ animæ, quæ extra reſtitit, partes eius
 intimas antecedit. Illa ſiquidem in diuiſa permanſit interior autem por-
 tio in ſeptem diuiſa circuloſeſt, ab ipſo principio dupliſ ac tripliſ inter-
 uallis undiq; diſtributa. Et illa quidem, quæ ab idiuidua ſphæra cōpre-
 henditur, ei quod ipſum idem eſt, cognata permanet, quæ autem diſper-
 ſa eſt ei contra quod ipſum alterū appellatur. Motus enim cæli ſingula
 comprehendētis cum minime peruagetur, unus eſt, ordinēq; præci-
 puum ſeruat. At uero ſubiectorum progreſſus uariuſ ortibūſq; & occa-
 ſibus permutatur. Vnde peruagatio quædam, atq; oberratio nūcupatur.
 Exrimus quidem circulus ad dexterā abortu in occaſum uſq; tranſcur-
 rit. Interior autem contra, in ſiniſtram ab occidente in oriētem ſuperio-
 ri reſiſtens. Stellar præterea, & aſtra deus ipſe molitus eſt, & quæ ex iis ne-
 quaq̄ uagantur, ad cæli noctiſq; ornatum. Atq; huiuſmodi ſtellarū mul-
 titudo innumera eſt. Quæ uero uagantur, numero ſeptem, ad numeri
 temporisq; originem, & ad rerum omniū illuſtrationem. Tempus pla-
 ne mundani motus interuallum fecit, ueluti quædam æternitatis imagi-
 nem. æternitas quippe æterni mundi ſtatus meſura eſt. Vagantiū quo-
 que ſyderū haud ſane omniū uiſ eadem eſt. Sol enim dux eſt, omniū
 reliquorū, & illuminans, & oculis patefaciens uniuerſa. Luna deīde po-
 teſtatiſ gratia ſecundū obtinet ordinem. Cæteri uero planetae ſecundū
 proportionem pro ſorte propria ſinguli. Luna ſiquidem meſiſ termi-
 num indicat, in eo ſpatio circulum ſuū excurrens ſolēmq; comprehen-
 dens. Sol autē anni meſura, tranſcurrens nāq; zodiacū circulū anni tē-
 pora complet. Cæterorū quoq; ſydeꝝ quodlibet proprio circuitu fer-
 tur. Atq; ii quidem circuitus non quibuſcūq; hominibus, ſed eruditis
 noti ſunt

uincit no uincit p/hut

noti sunt. Ex omnibus demū reuolutionibus absolutus numerus tem-
 pusq; complebitur, cum ad idem pūctum omnes planetæ peruenien-
 tes eiusmodi accipient ordinem, ut linea quadam recta a suprēmo cir-
 culo usq; ad terram secundum perpendicularum considerata omnium
 centra in ipsa conspiciantur. Cum igitur septem sphaeræ in orbe circū-
 uago constructæ fuissent, in iis corpora septem conspicua mundi con-
 ditor maxima ex parte ignea fabricauit, eaq; sphaeris ex altero uagōq; cir-
 culo constitutis adnexuit. Lunam profecto circulo supra terram primo
 dicauit. Solem uero secundo. Luciferum deinde, & sacrum mercurii sy-
 dus in circulo pari ac sol uelocitate currente disposuit. Supra uero reli-
 qua secundum propriam sphaeram gradatim disposita. Tardiores sa-
 ne omnibus saturni stellam in proxima sub non errante circulo sede
 locauit. Qui uero huic aliquid in tarditate cædit Iupiter, continuo se-
 quebatur. huic mars deinde successit. Octaua demum potestas hæc om-
 nia circumplexa est. horum singula uiuentia sunt, & intelligētia, nec nō
 dii cognominantur. eorumq; figuræ rotundæ sunt.

Caput xv. De dæmonibus, atq; elementis.

Vnt & alii, qui uocantur dæmones in singulis elementis, quos
 intelligibiles deos nūcupare possumus. partim quidem uisi-
 biles, partim autem uisus aciem fugientes in æthere, atq; igni,
 aerēq; & aqua, ne pars ulla mundi expers animæ, animantis sue natura
 præstantis relinqueretur, his autem terrena, & quæ sub luna sunt cun-
 cta subiiciuntur. Et enim deus mūdi toti⁹, deorumq; & dæmonum au-
 ctor est, atq; id uniuersum uoluntatis diuinæ munere nunq̄ imposterū
 dissoluetur, Cæteris autem operibus eius filii præsumt, secundum patris
 præceptum imitationēq; singula transigentes. A quibus furentiū cō-
 citatio, atq; raptus, & somnia, & oracula, & quæcūq; per uaticiniū morta-
 libus accidunt. Terra uero omnium media sita est, circa discordiam agi-
 tationēque, quæ per totū porrigitur coarctata, diei noctisq; custos, deo-
 rū omniū, qui intra cælū sūt antiquissima. Ac post ipsā mūdi toti⁹ ani-
 mam dulcia nobis alimenta ministrat. circa quam cælum uoluitur, nec
 non astrum ipsa quoddam est, ob eamq; rationem imota permanet, q̄
 æquilibrata est in medio similis continentium, æther autem exteriorem
 prouinciam sortitus est, in sphaeras uagantium & non uagantium distri-
 butus. quibus aer successit. In medio uero terra una cum eius humore
 refedit.

Caput. xvi. Dii iuniores sunt opifices hominis. De trāsmigratiōe aīe.

Um hęc omnia fabricata essent, restabant mortaliū animantium genera tria, uolatilium, natantium, atq; gradientiū, quorum generationem filiis suis Faber mundi mandauit. Nam si ipse hęc etiam genuisset, immortalia nata fuisset. Illi igitur a prima materia particulas, quas exactis certis temporum curriculis redderent mutantes, mortalia finxerūt animantium genera. Quoniam uero de hominum genere utpote diis cognatiorum patri deo, tum etiam natis curam erat, demisit huius generis animas in terram ipse omnium artifex stellarum numero pares. Verum cum quamlibet, antea cognato astro tāquā uehiculo imposuisset, instar legum conditoris fatales illis leges explicauit, ut ipse extra culpam delictorum existeret. Docuit igitur perturbationes a corpore mortales exorituras primo quidem sensum, postea uoluptatem, atq; dolorem, metumq; & iram, quas quæ superaret, neq; se tra hi permitterent, iuste uicturas, & in cognatum astrum deniq; redituras. quæ uero ab iniustitia superaretur, secunda generatione in uitam scemina migraturas. Et quæ nō dum ab improbitate cessarent, in brutorum deniq; naturam degeneraturas. finem uero laborum tunc demum futurum, cum innatos corporis affectus expulerint, & in proprium habitum iam redierint.

Caput. xvii. De corpore, membrisq; hominis, & uiribus animæ.
 Si autem i primis hominem ex terra, & igni, aereq; & aqua, finxerunt, portiones quasdam, quas quandoq; redderent a materia mutuantes, ligantesq; inuicem latentibus nexibus corpus unum ex omnibus confecerunt. Ac partem deinde animæ præstantiorem in capite locauerūt, cum cerebrum prius ceu cultum agrum præparauissent. Circa uultum organa administra sensuum disposuerūt. Composuerunt quoq; medullam ex lenibus ac sine flexura triangulis, quibus elementa genita fuerant, genitalis seminis futuram originē. Os autem ex medulla atq; terra coegerunt, postq; hęc duo igni & aqua crebrius irrigarant. Neros item ex osse atq; carne. Caro uero ex salsa & acuta quadam quasi fermentatione compacta est. Circū dederunt autē ossa medullis, & ossibus iuncturarum gratia neruos. Vnde neruorum obsequio flexiones articularumq; nodi prouenerunt. per carnem postremo tegmentum illis adiectum ē, quæ tum alba tum plurima & ad decorem & ad usum uiuentis est tradita. Ex iis præterea interna sunt implicita uiscera, uenterq; & circa ipsum intestina undiq; reuoluta. Superne uero ab ore

ore arteria & fistula faucium, una quidem i stomachum, altera autem in pulmones protensa. Cibi profecto i uentre digeruntur spiritu simul & calore attriti, atq; molliti, atq; ide i totum corpus manat permutationibus propriis. Duæ autem uenæ circa spinam erectæ caput cõtrario modo implicant in uicem obuiantes, hinc in multa se scindunt. Postquam dii hominem fabricarunt, animamq; illius dominam corpori coniunxerunt, animæ ipsius principem rationem caput habitare iussere. A quo medullæ neruorumq; origo deducitur, cuiusue uariis passionibus mentalis alienatio sequitur. Qua propter circumpositis capiti sensibus ipsam corporis arcem quasi quibusdam satellitibus munierunt. In ea siquidem ea uis habitat, quæ ratiocinatur, iudicat, & contemplatur. At uero partes animæ, quæ mouentur affectibus, humilioribus sedibus addixerunt. Irascendi uim cordi, concupiscendi utero atq; iis, quæ circa umbilicũ sunt partibus, de quibus in posterioribus differemus.

Caput. xviii. De uisu, lumine, specularibus imaginibus.

u Erum posteaq; in uultu luciferos oculos in sculpsērunt, lumē illis igneum accendere. Quod quum lene & quodammodo crassum esset, existere diuini luminis germanum existimauerunt. Id utiq; passim p oculos emanat, uerum per pupillas purius, uberi usq; transcurrit. Quod quidem externo fulgori simile cõmixtum simili ac corroboratum uidenti sensum præstat. Ideoq; noctu abeunte, uel obumbrato lumine haud amplius radius hic noster aeri se propinquo permiscet, Quo fit ut se ad interiora recipiens demulceat, atq; resoluat inter nos motus, somnõq; membra deliniat. unde & palpebras quum iã retractum est claudit. Et si plurimum quietis induxerit, somn⁹ ferme sine insoniis surrepit. Quod si quædam adhuc agitationes restiterint frequentia confestim phantasmata nobis occurrunt. Atq; hoc pacto phantasiæ seu ueræ, siue falsæ tramite quodam directo nascuntur. Post istas autem secuntur imagines, quæ in speculis uel aliis corporibus translucentibus lenibusq; uidentur, quæ quidem haud aliter q̃ secundum reuerberatione resultant. Quatenus enim uel concauũ, uel conuexum, uel oblongum speculum erit, eatenus uisa diuersa ituentibus apparebunt. Nam lumina ad partes alteras reflectentur à conuexo quidem repulsa atq; dispersa inconcauum uero conuenientia. Quam ob causam in quibusdam dextra atq; sinistra contrauersa uidentur, in aliis pari modo, in nõnullis autem supera ad infera, ac uice uersa ad superna infera conuertuntur.

Caput. xviii. De cæteris sensibus, & obiectis eorum.

Vditus uero ad uocis perceptionem procreatus est exorians à motu, qui circa caput efficitur adiecur usq; deueniens. Vox autem per aures cerebrumq; & sanguinem ad animam penetrat. acuta quæ mouetur uelocius, grauis quæ tardius, magna quæ plurima, parua quæ pauca. Post hæc narium uis sequitur ad odorum perceptionem progenita. odor autem est passio quædam à narium uenis usq; ad ubilici regiones trafluës, huius species præter duas cõmuniores nomina nequaquã habent. Atq; hæc quidem non aliter quã bonus odor, & malus odor, quæ suauitatis & nauisæ nomina sunt, cognominantur. Odor certe omnis aere crassior est, aqua subtilior. proprie autem in iis odoris genus accidit, quæ non dum transmutationem integram susceperunt. sed cõmunionem quadam aeris & aquæ constant, cuiusmodi sunt, quæ ex fumo & caligine conficiuntur. his enim inuicẽ alternatis odorandi sensus efficitur. Gustum deinde uariorum admodum succorũ iudicem dii formarunt, uenas porrigentes ab illo ad cordis sedem, quibus diuersi liquores examinarentur. hæc siquidem dum dilatantur uarie, atq; contrahuntur, secundum succorum icidentias eorum uarietatem discernunt. sũt autem saporum differentia septem dulcis, acer, ponticus, austerus, salus, acutus, amarus. Et dulcis quidem natura reliquorum omniũ contraria, etenim humorem linguæ ibibitum perfundit atq; delinit. acer turbat atq; dispergit. acutus inflamat, & ad supera euolat. qui uehementer abstergit, & liquefacit, amarus dicitur. sed qui lenius purgat, atq; permollit, falsus. Ex iis autem saporibus, qui obstruunt linguæ meatus, & cõtrahũt, qui id asperius agunt pontici. qui uero lenius austeri dicuntur. Tangendi postremo sensus à diis genitus est, ut calida dinoscat, & frigida, mollia, & dura, læuia atq; grauia, leniaq; & aspera. Cedentia quidem corpora dicimus, quæ tactũ recipiunt. Resistentia, quæ minime cedunt. hoc autem propter corporum ipsorum fundamẽta contingit. Quæ enim, ampla, habent stabilia ac solida, quæ contra exiguo fundamento utuntur, cedentia, mollia, lubrica sunt. Asperum sane est, quod iæquale ac durum. lene, quod planum simul & pigre. cum uero calida & frigida passio admodum opposita sint, diuersis causis inferuntur. Nam quod acumie ac uelocitate partium scindit calidam passionem gignit, frigidã uero, quod ingressu pigrius, dum tenuia quidem expelluntur, & in illorum sedes crassiora penetrare coguntur. Tunc sane concussio tremorq; prouenit, & quæ hinc passio in corporibus nascitur. Rigor existit.

Caput. xx.

DE PHANTASIA ET INTELLECTV

Caput.xx.De graui,& leui.

Rauē, & leue per superiorem & inferiorem locum definire nō
 g decet. nihil enim aut sursum est, aut deorsum. Nam cum cæ-
 lum omnino rotundum sit, & in conuexa superficie æquali-
 ter leuigatum, haud decet aliquid superius, aliquid inferius prædicare.
 Cæterum graue quidem dicendum id est, quod difficile in locum extra
 naturam suam trahitur, leue uero, quod facile. Itē graue, quod ex pluri-
 mis, leue quod ex paucissimis partibus est compositum.

Caput.xxii.De respiratione.

Espiramus autem hoc pacto. Aer amplius circumstans undiq;
 r per os, ac nares, cæterosque latentes meatus corporis influit.
 Calefactus inde ad externum cognatumq; aerem refluere ni-
 titur, **Q**ua uero ex parte effluxit, extimum aerem ad interna repercutit.
 & huiusmodi circulo nunquam cessante inspiratio, & expiratio sequitur.

Caput.xxiii.De causis morborum.

Orborum causas Plato multas esse docuit. Primam quidem
 m elementorum excessum, atq; defectum, mutationesq; locorū
 in prouincias naturæ minime congruas. Secundam uero mu-
 tuam cognatorum regenerationem. Veluti si ex carne sanguis, aut bilis,
 aut pituita fiat, hæc enim omnia nihil aliud, quam colliquationem, &
 putrefactionem esse. pituitam enim esse recentis carnis liquefactionē.
 Sudores autem & lachrymas effluxum quendam, reliquiasq; pituitæ. Ex-
 tra quoque missa pituita albas infectiones inducit. At intus atræ bili cō-
 mixta morbū comitialē, q̄ facer appellatus ē, procreat. Acuta uero & salsa
 pituita passionū, quæ p fluxū accidunt causa est. Omnes enim, qui pi-
 tuita simul & bili grauantur. id pati necesse ē. Nam in numeros uariosq;
 morbos bilis cū pituita gignit, febrem continuā ignis excessu continge-
 re putat, diurnā, aeris tertianam, aquæ quartanā deniq; terræ. deiceps de
 aīa hinc sumentes exordium dicendū est. et si in idē redire uidemur.

Caput.xxiiii.De tribus principalibus animæ uiribus

Nimam hominis immortalē à primo deo suscipiētes dii mor-
 a talium generum conditores partes illi duas mortales (ut dixi-
 mus) adiunxerunt. Verum ne uis animæ immortalis, atq; di-
 uina deliramentis mortalibus inficeretur, in ipsa corporis arce sedem-
 eius utpote principis omnium statuerunt. Etenim habitaculum eius
 caput esse uoluerunt, ea figura, qua mundus elaboratus. Reliquum
 uero corpus huic administrum quasi uehiculū subiecerunt, Ipsis uero

mortalibus portionibus proprias singulis prouicias assignarunt. Iracundia quippe praecordia cupidini uero locum medium inter umbilicum atque diafragma ibique uim eam ueluti furiosum & agreste animal ligauerunt. Pulmones machinati sunt gratia cordis molles atque uentosos, & instar fistulae cauos, & spongiae similes, ut cor irae ardore non unquam exstians aliqua saltem refrigeratione mitigaretur. Iecur autem ad excitandam concupiscentiam animae, rursusque sedandam dulcedinem simul, & amaritudinem nactum est. Quinetiam ita est institutum, ut diuinationes, quae per somnia fiunt in ipso reluceant. In eo siquidem propter lenitatem, soliditatem, atque nitorem uim à mente manantem refulgere putauit. Splenem uero iecoris ipsius gratia, ut & purget ipsum, & splendidum reddat, utque putredines corrodescentes, quae quibusdam morbis circa iecur affluunt in splenem continuo delabantur.

Caput. xxiiii. de distinctione partium animae.

Quod autem illae tres animae partes locis propriis seiunctae sunt, hinc discere licet. In primis enim, quae natura segregata sunt, altera existunt. natura uero segregatur, quod rationem habet, & quod rationi subiicitur. Si quidem illud circa intelligibilia uersatur, hoc autem circa molesta uel laeta. Quinetiam ratio hominibus duntaxat, pars autem perturbationibus obsequens, ceteris quoque uiuentibus competit. Ratio itaque & irrationalis animae portio, cum natura distinctae sint, locis quoque seiunctae esse debent. Inueniuntur enim haec duo sepe inuicem repugnare. Nihil autem secum pugnare potest. neque etiam quae inter se contraria sunt. circa idem secundum idem eodem in tempore adesse ullo modo possunt. Videtur autem in medea ira cum ratione pugnare. intelligo inquit quae factura sum esse mala, ira tamen consilium superat. in ipso etiam Laio dum chrysiptum raperet, concupiscentia rationi nimium repugnabat, sic enim inquit. Heu heu diuinum hoc hominibus malum, quando quis bonum nouit, sed minime utitur. item aliud quiddam esse uim rationalem, ex hoc plane patebit, quod diuersa utrorumque curatio est. Illa quippe disciplina, haec autem consuetudine, & exercitatione curatur.

Caput. xxv. De immortalitate animae.

Nam his rationibus immortalem esse Plato demonstrat. Anima cuiusque adest, uitam affert, utpote illi naturaliter insitam. quod uero uitam praestat, mortem minime suscipit. quod

DE PHANTASIA ET INTELECTV

Quod autem huiusmodi est, immortale existit. ϕ si immortalis est, est anima, incorruptibilis quoque erit: essentia enim incorporealis secundum substantiam immutabilis, intelligibilis, inuisibilis, & uniformis est. nonne igitur, & simplex, & indissolubilis erit: Corpus uero contra habet sensibile, uisibile, dissipabile, compositum, multiforme. Præterea anima cum per corporis sensus ad illa, quæ sensibilia sunt descendit, angitur, atque turbatur. neque similis esse potest illius, cuius præsentia perturbatur. Quare intelligibilis potius, quàm sensibilis similis est. Intelligibile uero ipsa sui natura semper incorruptibile. Accedit ad hæc, ϕ anima ipsa natura corpori dominatur. quod autem natura sua regit, & imperat, diuinitati cognatum. quapropter anima deo proxima immortalis erit. Item quæcunq; sine medio contraria sunt, neque secundum se ipsa, uerum secundum accidens quoddam, sic à natura sunt instituta, ut ex se inuicem mutuo fieri ualeant. ipsum uero quod homines uiuere uocant, ipsius quod mori dicitur contrarium est. Quemadmodum igitur mors est animæ a corpore separatio, sic uita animæ cum corpore congressio est, animæ inquam, quæ ante corpus extiterat. quod si & fuit ante, & post mortem erit, cõsentaneum uidetur, ut sempiterna sit, neque enim ultra quicquam, quod illam perdat excogitare potest. adde ϕ si disciplina reminiscentiæ quædam est, immortalem esse animam necesse est esse uero reminiscentiæ sic adstruimus. neque enim aliter discere quicquam possumus, quàm per recordationem eorum, quæ quondam nouimus. nam si à singulis uniuersalia intelleximus, quoniam pacto singula ipsa uniuersa cum infinita sint percurrimus: at quomodo ex paucis in diuiduis cõmunia ipsa percepimus: decipemur enim atque mentiremur perinde ac si iudicaremus omne, quod respiratione utitur solum animal esse, uel quomodo ipsæ intelligentiæ in nobis principales essent. reminiscendo igitur intelleximus ex paruis acceptionibus à quibusdam secundum partem incidentibus reminiscentes eorum, quæ iandudum cognoueramus. quorum uel obliuionem tunc primum perpepsi sumus, cum primum animæ in corpora descenderunt. præterea si anima a proprio malo nequaquam corrumpitur, nunquam alterius malo. neque simpliciter a quocumque malo destruetur. cumque huiusmodi sit, incorrupta perseuerabit. Itē quod se ipso mouetur utpote motus principium, semper mouetur, & quod huiusmodi immortale est anima uero se ipsa mouetur, & quod se ipso mouetur motus omnis generationisque principium. Principium autem igenitum, & incorruptibile permanet. Quæ & hominum & re-

liqtorum animantium animæ forte tales existunt atq; eiusdem mistio-
nis particeps per se mobilem sane animam uocat. Quoniam innatam
habet uitam semper secundum se ipsam operantem. Quod igitur ani-
mæ rationales immortales sint, ex Platonis sententia quisque asseuerare
potest. utrum uero & irracionales, ambiguum esse uidetur, probabile
tamen est irrationalium animas cum sola phantasia ducantur ratioci-
nationis, iudiciiq; expertes, nec intelligentiis, earumue collectione, aut
boni, maliue discretionem utantur, aut sane eiusdem, cuius et aia nostræ
naturæ participes esse, sed mortales potius, corruptioniq; obnoxias. ex
eo autem quod rationales sint, sequitur ut extrinsecus ingrediantur in
corpora formati iam fœtibus adhærentes & in corpora plura tum hu-
mana, tum etiam alia eundem semper seruantes numerum transfigu-
rare ualeant. atq; id uoluntate deorum, siue i cōtinentia uitæ, corporisq;
amore. quippe corp^o & anima cognationem inter se quandam habent,
qualem ignis atque bitumen. quinetiā deorum animæ uim discernē-
di, quæ etiam dignoscendi facultas dici potest, nactæ sunt. Præterea &
aggrediendi naturam, quem assistendi uigorem possumus nuncupa-
re. Post hæc uim quandam, qua conciliant, & gubernant. quæ quidem
naturæ cum in hominum animis insint, postquam in corpora uene-
rint permutantur. Conciliandi nanq; & gubernandi facultas inconcu-
piscenciam, aggrediendi autem uigor in iracundiam trasmutatur.

Caput. xxvi. De uirtutibus, & uitiis, atque horū distinctionibus.

Quoniam uero secundum uires rationales & irracionales ani-
ma trifariam diuisa est, id homini cōtingere plato existimat.
ut nunquam prudens esse queat, dum aut timidus, aut intem-
peratus existit. Ideoque absolutæ uirtutes inuicem inseparabiles sunt.
dicuntur & alio quodā modo uirtutes naturæ dotes, & i clinationes bo-
næ, ob quandam similitudinē, idem quod & perfectæ uirtutes nomen
adeptæ. Quamobrem milites fortes quandoque dicimus, nec non im-
prudentes ac temerarios, quosdam fortes aliquando prædicamus. haud
sane de perfectis uirtutibus, sed de dotibus naturæ loquentes. Absolutæ
perfecto uirtutes nec crescunt unquam nec decrescunt. Vitia uero
intenduntur, atq; etiam remittuntur. unus siquidē altero imprudētior,
& iniustior. Neq; tamen se inuicē uitia cuncta secuntur sunt enim con-

traria

DE PHANTASIA ET INTELLECTV

traria quædam, quæ in idem congregari nequeunt. Sic se habet ferocitas aduersus timiditatem, & aduersus auaritiam prodigalitas. Neq; inueniri quisq; potest omnium uitiorum maculis inquinatus, quemadmodum nec corpus cunctis morborum corruptionibus simul afflictum. Accipienda est in super media quædam affectio, quæ nec ad uitium, neq; ad uirtutem pertineat. Neq; enim homines uniuersos probos uel improbos esse necesse est. nam huiusmodi sunt, qui iam ad integrum prouenerunt. haud quippe facile est euestigio à uitio ad uirtutem progredi. Lógo enī interuallo extrema inter se distant. Virtutū præterea quædam príncipes, quædam uero pedissequæ. Principes, quæ in parte animæ rationali, quibus & cæteræ uirtutes perficiuntur. Pedissequæ uero, quæ circa partem rationis expertem uersantur. Hæ siquidem honesta operantur haud sane secundum rationem, quæ ipsis in sit (Neq; enī habent) Verum secundum normam à prudentia ex consuetudine, & exercitatione illis impositam. & cum neque sciëntia, neq; ars in alia parte animæ q̄ irrationali consistat, uirtutes, quæ circa partes irracionales uersantur doceri nequeunt, quia nec artes, nec sciëntiæ sunt. Neq; enim propriam intelligentiã possident. Prudentia tamen, quæ & sciëntia est propria unicuiq; tribuit, quæ admodum gubernator nautis quædam ab illis minime inspecta interdum indicat. Illi uero secuntur eadem quoq; ratio in milite, & exercitus duce. cum uero mala & itendantur, & remittantur, delicta paria nequaquã erunt, sed quædam maiora, minora nõnulla. Quam ob causam cõditores legum quædã lenius, quædam asperius puniunt. Et quãuis ipsæ uirtutes summitates quædã sint, ex eo q̄ pfectæ sunt, ac recto cõparatur alio tamẽ mó mediocritates dicuntur, eo qđ circa singulas, uel saltẽ plurimas, duo uitia utrinq; conspiciuntur, quorum unum excessu, alterum defectu prouenit. Velut circa liberalitatem, hinc auaricia, ide prodigalitas cernitur. nam in affectibus in temperãtia sequitur, aut ex eo, quod ultra decenstransitur, aut ex eo, quod nequaquã attingitur. Neq; uero, qui parentibus suis furentibus nihil mouetur, neq; etiam qui ex quibuscunq; minimis effertur moderatus est. Item qui parentibus uita functis nihil dolet, insensatus est. qui uero mœrore se ipsum perdit, effrenis. At qui mediocriter tristatur, moderatus dicitur, Et qui in omnibus trepidat, formidolosus, qui nihil omnino metuit ferox, fortis autem qui ad timendum, atq; audendum mediocritatẽ seruat. Eadẽq; de cæteris omnibus ratio ẽ. Quoniam uero mediocritas in affectibus optima est, nec aliud est mediocritas q̄ mediũ inter excessum atq; defectũ, ob id. uirtutes huiusmo-

di mediocritates dictæ sunt, quod nos mediocriter affectos circa perturbationes humanas reddunt.

Caput. xxvii. Quomō uirtus qdē uoluntaria, prauitas autē iuolūtaria.

Ostquam uero siquid aliud in nostra potestate consistit, nec est
 p coactum, eiuscemodi præcipue uirtus est, neq; enim laude di-
 gna existimaretur, si uel natura, uel diuina sorte contingeret,
 sequitur ut uoluntaria uirtus existat, atq; id per affectionem quandam
 flagrantem, generosam, atq; perpetuam. Ex hoc tandē quod uirtus uolū-
 taria est, prauitatem inuoluntariam esse concluditur. Quis enim in par-
 te eius præstantiori, extremum esse malum sponte unq̄ eligat: Quod si-
 quis in uitium labitur, primum quidem non ut in malum, sed uelut in
 bonum potius inclinatur. Et si in malum irruit, omnino deceptus ē, ut
 per minus malum maius quoddam malum deuitet, atq; ex hoc iuolun-
 tarius agitur. Neq; enim fieri potest, ut quis eo animo ad mala declinet,
 quasi mala exoptet, neq; spe aliqua boni, aut metu maioris mali feratur.
 Quamobrem omnia quæ improbus agit, inuoluntaria sunt. Nam cū
 iniusticia inuoluntaria sit, multo magis iniuste agere inuoluntariū erit.
 quo deterior est operatio ipsa uitii, q̄ eius habitus ociosus. Et q̄ quis inuo-
 luntaria sint scelera, scelerati tamen homines puniendi. Ac etiam diuer-
 sa pœnarum genera esse debent, quæ admodum illata per iniuriam dāna
 differentia sunt. Inuolūtarium præterea in ignorantia quadam uel per-
 turbatione consistit. Quæ profecto excutere licet ratione, consuetudi-
 néque ciuili, atq; diligentia.

Caput. xxviii. De iniustitia, & de affectuum distinctione.

Antum uero malum iniustitia est, ut iuriam pati præstet ad-
 t modum, quam inferre. Et enim iniuria quenquam afficere
 improbi hominis opus est. Affici uero iniuria, imbecillis est
 passio. Turpe quidem utrūq;. Attamen inferre iniuriam eo deterius est,
 quo turpius. Atqui operæpretium est iniusto se iudici ultro subiicere,
 quemadmodum agrotanti medico se cōmittere. Omnis enim castiga-
 tio medicina quædam est delinquentis animæ. Quoniam uero uirtu-
 tes q̄ plurimæ circa affectus perturbationesq; uersantur, affectus ipsi iam
 distinguendi uidentur. Est autem affectus motus animæ sine ratione,
 gratia boni cuiusdam, aut mali. Irrationalis motus ideo dictus est, quia
 nec iudicia, nec opiniōes affectus sunt, sed irrationaliū p̄tiū aiæ motus.
 In parte enim animæ rationis expertæ motiones sunt, quæ & si nostra
 sunt opera, nihilo tamen magis in nostra potestate cōsistunt. Sape igitur

tur

tur inuoluntarii motus huiusmodi nobis exoriuntur, uoluntati que repugnant. Quandoq; enim accidit, ut dignoscetes nec aspera esse, quæ incidunt, neque dulcia, nec expetenda, nec etiam metuenda, nihilominus ab iis trahamur. Quod sane nunquam pateremur, si perturbationes idem essent, atq; iudicia, hæc enim tunc reiicimus, cum ipsa per consilium confutamus, siue ut decet, seu non, id agamus. Adiectum præterea in definitione est boni cuiusdam, aut mali gratia. Nam ex idifferenti occursum affectus minime concitatur, ex eo enim, quod aliquid aut bonum, aut malum apparet, perturbationes omnes nascuntur. Et si bonum adesse uideatur, uoluptate perfundimur, si fore cupimus malum contra cum præfens apparet dolemus, futurum metuimus. Simples præcipue affectus duo sunt, uoluptas scilicet, atq; dolor. Cæteri autem ex iis uelut elementis quibusdam conficiuntur. Neque enim cum iis timorem & concupiscentiam quasi simplices principalesq; sint, annumerare debemus. Nam qui metuit, non omnino uoluptate priuatus est, quippe si malorum repulsionem uel leuationem penitus desperarit, haud ultra metueret, imo acriori inde passione afflictus, doleret iam potius quam timeret. Qui uero cupit quandoquidem consecutionem eius quod appetit, sperat, quodammodo delectatur. Et cum haud certam spem habeat, angitur. Quod si cupido ac metus minime simplices sunt, sine controversia concedetur, nullum quoque reliquorum affectuum simplicem esse, uelut iram inquam desiderium, emulationem, cæteraque huiusmodi. In iis enim uoluptas & dolor tanquam ex iis compositis inspiciuntur, perturbationum præterea quædam agrestes, nonnullæ domesticæ sunt. Domesticæ quidem quæcumque secundum naturam hominibus insunt. Atque hæc sane dum modum tenent, necessariae ac propriae sunt. At cum supra modum efferuntur, profecto delinquant. Eiusmodi sunt uoluptas, dolor, ira, misericordia, uerecundia. Cõueniens quippe hominibus est iis, quæ secundum naturam accidunt delectari, contrariis uero dolere, & ira quæ ad repellendam ulciscendamque iniuriam necessaria est. Misericordia humanitatis atque caritatis est propria. Verecundia uero ut ab aduersis declinemus, nos prouocat. Agrestes autem & ferinæ perturbationes præter naturam hominum experuione uitæ, ac deterrima consuetudine procreantur. huiusmodi sunt risus effusior, & in malis contingentibus exultatio, & humani generis odium, quæ siue uehementes atque intensæ seu remissæ sint aut quomodo docunq; se habeant, semper aberrant mediocritatem quæ laudabilem nullam profusamittunt. De uoluptate autem & dolore sic inquit Plato. has uidelicet perturbationes in nobis ab ipsa origine naturaliter excitari. doloré

inhombrup

V iiii

quidem iis, qui præter naturam mouetur accidere, uoluptatē uero illis, qui in naturam suam restituntur. Existimat enim naturalem hominis statum esse medium inter uoluptatem atq; dolorem, dum neutro mouetur, quo in statu plurimum tempus uiuimus. Tradit item plures species uoluptatum, quasdam per corpus, nō nullas uero per animam, nec non ex uoluptatibus alias dolori cōmixtas, alias puras esse, aliquas item per memoriam fieri secundum spem, alias excitari, non nullas quoque turpes, honestas alias, & illas quidem ex incōtinentia, & ex iniustitia suscipi. has autem ex temperantia, aut alio quodam bono contingere, ueluti gaudium illud, quod ex uirtutum operatione percipitur. Cum igitur uoluptatum plurimarum natura obscæna sit. nequaquā disputandum esse censet. utrum uoluptas simpliciter & absolute bonū esse possit, exilis enim & inanis esse uidetur, cuius natura pedissequa est, alteriq; succedens, neq; substantiæ propriæ principalis particeps. Cōtrario quoq; suo congregitur dolori semper imixta, quæ sane nunquā contingerent. si uoluptas absolutum bonum, dolor autem absolutum malum esse posset.

Caput xxviii. De fato, & libero arbitrio.

E fato autem huiusmodi quædam Platoni uisa sunt. Omnia dicitur inquit i fato sūt. nō tamē omnia fato decreta. fatū enī legis istar nequaquā dicit. hic talia faciet, hic talia patietur. In infinitū nanq; progressio foret. cum infiniti sint, qui nascuntur, & innumera, q̄ illis deinde contingunt, libertas quoque nulla restaret, & laudes uituperationesq; penitus tollerentur. Verum sic fatum pronunciat. Quæcūq; anima talem uitam elegerit, & huiusmodi quædam cōmiserit, cōsequenter talia patietur. Libera ergo est anima, & i eius arbitrio, uel agere, uel nō agere ponitur, neq; hoc ab aliquo cogitur. Quod autem sequitur actionem, ab ipso fato perficietur. Veluti ex eo. q̄ paris helenam rapiet, quod quidem in eius erit arbitrio, sequetur, ut græci de helena decertent. Sic quoque Apollo ipsi laio prædixit, Si genueris filiū, nat⁹ ipse te perimet. In lege quidem, & laius, & generatio filii simul comprehenditur. Fato uero institutum est, quod ex generatione filii sequitur. ipse autē, quod possibile est. natura inter falsum & uerum media cadit. eiq; suapte natura in definito. libera animæ rationalis potestas undiq; supfertur. Quod uero eligentibus nobis efficitur, confestim aut uerum est, aut falsum. Ab eo autem quod in potentia, idest quod habitu quandoq; actūq; erit, admodū discrepat. Quod enim potentia facultatem quādam & aptitudinem ad aliqua, quæ nondum ordinem suum sortita sunt, significat quæadmodū

quemadmodum puer potentia quadam grāmaticus, tibicen, ac faber dicitur, eritq; tunc in unius aut duorum habitu constitutus, cum didicerit, habitumq; istorum aliquem nactus fuerit. In actu uero tunc demum esse dicitur, cum secundum acquisitum habitum operabitur. At quod possibile uocabamus, horum neutrum est. Indeterminatum enim atq; indifferens natura sua, libertate nostra in utram placuerit stateræ lancem quodāmodo declinante, mox aut uerum, aut falsum ex possibili fit.

Caput. xxx. De bonis, & summo bono, atq; uirtutibus.

Einceptus quæ Platoni de moribus placuerunt, breuiter perstrigamus. Venerandissimum profecto & supremum bonum nec facile iueniri, nec postquā inueneris tuto cuilibet reuelari posse putauit. Ideoq; cum paucis admodum, atq; his quidem familiarissimis, ac probe electis cōtemplationem ipsius summi boni cōmunicauit. Nostrum tamen bonum si quis diligenter eius libros examinauerit, in ipsa primi boni cōtemplatione posuisse reperiet. Quod quidē bonum, & deū, & primam mentem nuncupare licet. Omnia enim, quæ ab hominibus bona dicuntur, ea ratione bona nominari uoluit, quod aliquo modo ipso primo bono participant. Quemadmodum & dulcia omnia, atque calida participatione quadā primi dulcis & calidi appellationem huiusmodi sortiuntur. Ex iis uero, quæ nobis insunt, mentem, atq; rationem duntaxat ipsius boni similitudinem consequi. Quā obrem bonum, nostrum pulchrum quiddam, uenerādum, diuinum, amandum, cōmensuratum, ac beatitudo apud illum uocatur. Eorum autem, quæ uulgo dicuntur bona, cuiusmodi sanitas est, formāq; & robur, nec non diuitiæ, atq; dignitates, nullum profus esse bonum, nisi in usum uirtutis inciderit. Seperata enim hæc ab ipsa uirtute, materiæ sortē solūmodo tenent, atq; iis qui male utuntur, mala proculdubio sunt. Nō nunq̄ tamen ipsa mortalia bona plato nominat. Beatitudinem uero haudquā in bonis hominibus, sed in diuinis, ac sanctis iesse. Ideoq; ingentibus quibusdam admirandisq; bonis, legitimorum philosophorū animos refertos esse prædicat. Ac post corporis mortalis interitum, diuinis epulis uesti, ueritatīsq; campum cum diis una circūlustrare. Idq; ex eo potissimum promereri, q̄ in omni uita desyderio scientiæ diuinæ flagrauerint, atq; eam præceteris omnibus ueluti præciosissimū quiddam coluerit. Cuius munere mentis illorum expergefactus oculus, atq; reuiuiscens antea obcæcatus, in numeris tamen corporeis oculis prætiosior, eos uniuersæ naturæ rationalis compotes efficit. Et enim igno-

ardua, siue facilis seruatio. idest conseruatix & executrix facultas legiti-
mi rationis propositi. Iusticia est consensus quædam omnium animarum par-
tium. quippe uis quædam est, per quam tres animarum uires sibi inuicem cõ-
sonant, & unaquæq; secundum dignitatem proprio munere fungitur. ut
iusticia cõmunis quædam & itegra harum trium uirtutum. prudentiæ,
fortitudinis, temperantiæ perfectio sit, dum ratio ducit & imperat, reli-
que uero partes quæq; pro naturæ suæ officio superiori subiectæ, obedi-
tesq; permanent. Quæ obrem uirtutes coniugatione quadam se inuicem
consequi putandum est. Fortitudo enim cum sit institutionis legitime
conseruatio, rationis rectæ cõseruatix erit. Recta autem ratio a prudẽ-
tia proficiscitur. Quin etiam prudentia cum fortitudine constat, bono-
rum nempe scientia est. nemo autem bonum discernere potest, dum ti-
miditate perturbationibusq; illam sequentibus obcæcatur. Atq; eodem
modo neq; cum imtemperantia prudens uir ullum habet cõmercium.
Ac generatim quisquis perturbatione cõcitus quicq; præter rationem effi-
cit, propter inscitiam semper aberrat. prudentia uero rem propriam &
rem familiarem, & rem p. administrat. Et ut rem p. gubernat ciuili sciẽ-
tia nuncupatur. cuius sunt officia duo, leges cõdere, & conditas exequi.
prima *νομοθετικη*. idest legum positiua, secunda *δικαστικη*. idest iudiciaria
nominatur. Cõsiderat denique ciuili peritia ea, quæ ad pacem, & quæ
ad bellum pertinent, & in eo cum alia plurima, tum hoc præcipue, bel-
lum neineundum sit, an potius renuendum

Caput. xxxii. de amicitia.

Micitia proprie nihil aliud est, q̃ beniuolentia mutua. hæc ue-
ro tunc existit, quando uterq; bonum alteri æque ac sibi esse
desyderat, quæ quidẽ æqualitas haud aliter q̃ per similitudi-
nem morum seruatur. Simile enim simili ac moderato amicum est. In-
tẽperata uero neq; inuicem neq; moderatis cõgruere possunt. Dicuntur & aliæ
quædam, nec tamẽ sũt amicitia à uirtute quodãmodo coloratæ. Cuius
modi est naturalis parentum ad filios, cognatorumq; ad inuicem beniuo-
lentia. nec non ea, quæ ciuili ac rhetorica nuncupatur. hæc siquidem nõ
semper beniuolentiæ uicissitudinem habent. Species præterea quædã
amicitiæ, amatorius affectus est. Amor honestus est animi generosi. tur-
pis abiecti, medius deniq; medii. Enim uero quæ admodum tres dispositio-
nes sunt rationalis animi. bona uidelicet, malæq; & media. Ita tres amato-
rii sunt effectus inuicem specie differentes. Quod autem tres sint amo-
res, fines illorum diuersi declarant. Turpis quidem sola corporis uolu-
ptatem

ptatem sequitur. Ideoq; brutorum passio est. Generosus uero nudum respicit animum ad uirtutis officia promptū. Medius utranq; diligit tū corporis, tum animi pulchritudinem. Atq; ille etiam, qui sumatur, neq; probus est, nec improbus. Quapropter amorem ad corpus ex parte aliqua declinantem dæmonē potius, q̄ deum appellare decet, nunq̄ in terrena corpora mersum, diuina ad homines, humana rursus ad deos traici entē. Cum uero amatorius motus in tres ideas sit, quas diximus distribu tus, boni quidem uiri amor passionis expers artificiosus quodammodo est. unde & irrationali animæ parte sedet, eiúsq; cogitationes huiusmodi sunt discernere, qui ab animi dotes sit beniuolentia dignus, atq; eū sibi conciliare. deinde eius, quem amat cogitationes, appetitionesq; si generosæ sint, & ad bonum feruore quodam animi perferantur, laudat, & approbat. sin contra se habeant, nec assentabitur illi, neq; sua uerbis, obsequiisq; deliniet, sed absterrebit potius, atq; docebit nequaquam illi, donec talis sit, esse uiuendum. promittet autem semper, ac porriget ea, quibus exercitatus is, quem amat, ad optimam frugem euadat. finis tandem is etiam, ut ex amore amicitia fiat.

Caput. xxxiiii. De speciebus rei publicæ

Erum publicarum quasdam præsupponendas esse dicit, quas in libris de rep. tradidit. In his enim priorem quidem concordem. secundam uero dissidentem descripsit inquirens, quænam istarū præstatiores essent, & quo pacto constituerentur, est & apud eum instar diuisionis animæ respu. quoq; in tria membra diuisa, in custodes, adiutores, artifices. primis autem consultatio nem principatumq; tradit. secundis propugnationem, si quando opus fuerit, quos iracundia comparat. quasi opem rationi ferentes, Postremis uero artes, ac cætera ministeria. principes existimat philosophos. & contemplationi ipsi us boni deditos esse debere. hoc enim modo duntaxat ipsos omnia recte gubernaturos. quippe nunq̄ humanum genera malis cessaturum, nisi aut philosophi regnent, aut dominātes diuina quadam sorte philosophentur. Optime enim & cum iustitia tūc administrari remp. cum unaquæq; ciuitatis portio suo munere fungitur. principes populi consultant, atq; decernunt. militares his obsecuntur, atq; tutantur. reliqui uero superioribus libenter obediunt, qui neq; reip. species induxit. primam optimatum gubernationem, quando uiri optimi præsumt. Secundam ambitionem, in qua fastu inflati homines dominātur. tertia popularem.

quartam paucorum potentiam. Postremam tyrannicam eunctorum de
 terrimam. describit quoq; alias ex suppositione resp. cuiusmodi est, quæ
 libris de legibus instituitur, & quæ ex emendatione in epistolis extat. qua
 utitur aduersus eas ciuitates, quæ ægrotantes in libro de legibus relatæ
 sunt. quæ iam distinctam regionem nactæ sunt. & homines ex omni
 ætate electos, ita ut secundum diuersitates naturarum & regionum disci-
 plina propria importatione, & exportatione, & armatura indigere mon-
 strentur. qui enim mari finitimi sunt, nauigationi studebunt, & naualia
 prælia tractabunt. qui autem continentem habitant ad pedestrem pu-
 gnam aptiores erunt, & armaturam leuiorem qui montes colūt, grauior-
 rem, qui littora. non nulli uero ex iis equestrem pugnam exercebunt.
 In hac utiq; ciuitate mulieres cōes nequaquā instituit. ē igitur ciuilis facultas
 uirt⁹ cōtēplatiua simul atq; actiua, quæ eligit, atq; propōit bonā ciuitatē
 beatāmq; efficere & secū maxie cōsentientē. eiusq; propriū etiā īperare.
 unde & militares artes oēs subiectas hēt. Caput. xxxiiii. De sophista.

Actenus cuiusmodi sit philosophus, dictum fuit. Sophista uero
 h a philosofo tam modo q̄ materia discrepat. modo quidē
 q̄ sequitur mercedes Iuuenum, bonusq; & clarus uideri q̄ esse
 mauult. Materia autē q̄ philosophus circa illa, quæ semper eadem sunt,
 & eodem modo se habent, uersatur. Sophista circa id quod minime est,
 contendit, atq; laborat, in prouinciam profecto, quæ ob tenebras diffici-
 le cerni potest refugiens. Ipsi nāq; quod est id quod nō est, haud quaquā
 ut contrarium opponitur. hoc enim nec existit, nec substantiæ ullius est
 particeps, nec etiam intelligi potest. Quod quidem si quis proferre uel
 cogitare cogatur, oberrabit, atq; tergiuersabitur, ex eo q̄ secum ipse pu-
 gnet atq; dissideat. Ipsum uero quod non est quatenus pronuntiatum
 auditur, haud sane nuda est ipsius esse negatio, sed cum suspitione qua-
 dā & sub insinuatione alterius, quod quidē modo aliquo ipsum, quod
 est comitatur. Quod nisi ipsa quoq; eo, qd̄ nō est participassent, nequaquā
 ab aliis distigueretur. Nūc autē quot sunt, q̄ sunt totidē modis, quod nō
 est profertur. Quod. n. non est, unū aliquid eorū, q̄ sunt profecto nō est.

Caput ultimum. de Epilogiis,

Aec ad itroductionē quandā in platonica disciplinā dicta suf-
 h ficiant. quorū quædā ordine suo tractata sunt. non nulla. sine
 ordine certo, sparsim iducta. Verūtāmē sic tradita sūt, ut horū
 uestigijs reliqua etiā Platonis sensa uenari liceat.

FINIS ALCINOI.

Speusipi